

piše Patricia Kiš

Kako izgleda "Poliptih svetog Martina", rad velikog talijanskog umjetnika Vittorea Carpaccia, u punom sjaju moći će se vidjeti od sutra na izložbi ove slike, a koja se otvara u Zadru u sklopu Stalne izložbe crkvene umjetnosti. Autorica je izložbe Jadranka Baković, voditeljica Restauratorskog odjela Zadar, koja je punih trinaest godina pažljivo radila na restauraciji te iznimno vrijedne umjetnine.

- Teško je nabrojati točan broj radnih sati koliko sam uložila u ovaj posao, a bilo je i mnogo prekovremenih. Olakotna okolnost je bila ta što nisam imala ograničen rok. Zahvat je bio dugotrajan zbog velikog oštećenja slika nastalih tijekom godina i loših restauracija, a koje smo uklanjali isključivo mehaničkim putem uz pomoć mikroskopa - rekla je za Jutarnji Jadranka Baković.

Poliptih se sastoji od šest slika, a najviše je oštećenja pretrpjela, nastavlja naša sugovornica, slika sv. Pavla. - Na njoj je bilo i najviše intervencija tijekom prošlosti, nekoliko slojeva preslika, potom nestručnih čišćenja, tijekom kojih se i uništio veliki dio izvornog sloja slike - dodaje Baković. Lik svete Stošije bio je u potpunosti oguljen i pretvoren u prašinu. Upravo zbog prijašnjih radova na slici i loših uvjeta u kojima je držana restauracija doslovce svakog milimetra slike imala je deset različitih faza. U svakom slučaju, to je dugačak i vrlo pedantan posao. Međutim, ništa joj, kaže Baković, nije bilo teško jer je svjesna da je ovaj poliptih "jedna od najvažnijih umjetnina koju imamo u Hrvatskoj. To je remek-djelo koje i emocionalno mnogo znači našoj publici".

VAŽNA NOMINACIJA Inače, Hrvatski restauratorski zavod krajem prošle godine upravo ovaj rad nominirao je za Nagradu Europske unije za kulturnu baštinu, Europa Nostra. Izložbom se slavi i šezdeseta obljetnica osnutka konzervatorsko-restauratorske radionice, tijekom kojih je restaurirano mnoštvo umjetnina, među njima i slike Paola Veneziana i Domenica Tintoretta, no vrlo ih je

malo vrijednosti poput Carpacciova poliptiha.

Poliptih Vittorea Carpaccia naručio je krajem 15. stoljeća za oltar u katedrali svete Stošije zadarski kanonik i notar Martin Mladošić, jedna od istaknutijih crkvenih osoba toga doba. Mladošić je bio, kako bilježe onodobne kronike, skromna podrijetla, no vrlo inteligentan i

RESTAURACIJA Sutra će se konačno ja

KAKO JE SPAS DJELO IZ SVET

Punih 13 godina tim u Zadru je milimetar po milimetar obnavljao Carpacciovu sliku: Vrijedi milijune, a borili smo se i protiv insekata

prodoran. Nije poznato kada su se njih dvojica, kanonik i slikar, upoznali, no Carpaccio je imao dosta veza u crkvenim krugovima, kao i Mladošić. Motiv slike vrlo je brzo dogovoren. Bio je to motiv vrlo popularan u doba renesanse, a ujedno je riječ i o kanonikovu imenjaku. Na zadarskoj je slici prikazan trenutak kada sveti Martin susreće promr-

zlog siromaha, nakon čega je svoj vojni plašt mačem rasjekao popola i podijelio. Sa strane su zadarski sveći zaštitnici sv. Stošija i sv. Šimun. U gornjem dijelu poliptiha prikazani su likovi još trojice svetaca, svi su u stjenovitom pejzažu. Naslikani su i lane koje leži u travi i lav. Sveti Martin i sveta Stošija odjeveni su po posljednjoj tadašnjoj talijanskoj modi

pa slika ima i tu vrijednost kronike vremena. Također je naslikan donator Matošić pa se mogu vidjeti portretne karakteristike njegova lica. Izrada ukrasnog okvira povjerena je domaćem majstoru Ivanu Korčulinu. Pretpostavka je da je na vrhu bila Bogorodica, no nedostaje i nije sačuvana na fotografijama. Nedugo nakon što je javnosti pokazan sjaj-

avno izložiti "Poliptih svetog Martina"

ŠENO REMEK TE STOŠIJE

OPSEŽNA SNIMANJA
 U fotolaboratoriju su prije zahvata odrađena radiografska snimanja, infracrvena reflektografija i UV fluorescencija

POMOĆ IZ FIRENZE
 U Italiji je obavljena stratigrafska analiza uzoraka boje koja je uzeta s rubnih dijelova slike. IR reflektografijom otkriveni su obris

PAZILI NA STIL
 Vodilo se računa o autorovu stilu: koristio je olovnu bijelu, azurit, cinober i verdigris te koristio zlatne listiće kao podlogu

VODEĆI STRUČNJACI
 Pomagali su vodeći stručnjaci iz Italije, Stefano Scarpelli i Giovanni Marussich, specijalist za obradu drva koji radi u Firenzi

INSEKTI NAPADAJU
 Tijekom restauracije sliku su jeli zeleni insekti koji su nakon što bi pojeli akvarel postali crveni, ali ih nikad nisu identificirali

DESET FAZA
 Svaki milimetar je obnavljan u deset faza punih 13 godina jer su neki dijelovi slike doslovno pretvoreni u prašinu kroz godine

ni oltar njegova imenjaka, Martin Matošić je umro i njegov se grob još nalazi ispod oltara, gdje je, naime, pokopan.

CIJENIO JE DONATORA A kako je okvir od Korčulanina naručen 1496. godine, pretpostavlja se da je otprilike tada slika i nastala, no nije sigurno. Na slici postoji potpis autora, ne i datacija. Carpaccio je,

naime, godine na slike stavljao tek od 16. stoljeća, a ova je slika nastala u 15. stoljeću.

- U pojedinim slučajevima u doba renesanse sami su autori drugačije tretirali djela s obzirom na lokaciju naručitelja pa su upotrebljavali manje vrijedne pigmente za periferna mjesta. No Carpaccio u slučaju zadarskog poliptiha nije

štedio u izboru materijala pa se može zaključiti da je cijenio donatora Mladošića - objasnila je Jadranka Baković.

Međutim, loša sreća slike počinje već u 18. stoljeću, kada su krenuli prvi "popravci" i poliptih je rastavljen. Situacija se nije bitno mijenjala tijekom godina, tako da je ovo predstavljanje slike u njezi-

nu izvornom stanju prvi put nakon više od dvije stotine godina.

VELIKA OŠTEĆENJA Međutim, nastavlja naša sugovornica, najveća oštećenja slika uslijedilo je neposredno nakon Drugog svjetskog rata, nakon njihova izvlačenja iz vlažnog ratnog skloništa i premještanja u izrazito suhi, tavanski prostor, uslijed čega je došlo i do otpadanja slikanog sloja. Poliptih se, dalje, tijekom godina pretjerano revno čistio, mijenjale su se dimenzije kako bi gornji dio poliptiha bio jednak donjem i slične nelogičnosti. - Devedesetih je zamijećeno izrazito krhko i ugroženo stanje slika - ističe Jadranka Baković, dodajući kako se u restauraciju kreće dvijetisućitih, kada je poliptih došao u zavod presvučen blatom, a kada je prvi put ugledala sliku, "kao da to uopće više nije bio Carpaccio".

Nakon što je slika napokon došla njima, prije samog zahvata obavljena su radiografska snimanja, in-

se i usporedbe s djelima koja se čuvaju u svjetskim muzejima. - U njujorškom Metropolitan Museum of Art sačuvana je skica sv. Jeronima za koju se pretpostavlja da je radena za zadarski poliptih, a u Muzeju Boymans u Rotterdamu studija glave sv. Petra. Sačuvana je i studija sveca koja se čuva u Galeriji Uffizi u Firenci i ima dosta sličnosti s likom sv. Šimuna sa zadarskog poliptiha - otkriva Jadranka Baković.

Inače, i sama je autorica tijekom restauracije znala nailaziti na mnoge prepreke. Primjerice, sliku su u

Hrvatski restauratorski zavod krajem prošle godine upravo je ovaj rad nominirao za Nagradu Europske unije za kulturnu baštinu Europe, Europa Nostra. Izložbom se slavi i 60. obljetnica restauratorske radionice u zemlji

Stručni tim koji je vodila Jadranka Baković, šefica Restauratorskog odjela u Zadru, punih je 13 godina obnavljao izuzetno vrijednu umjetninu

fracrvena reflektografija i snimanje ultraljubičaste fluorescencije u fotolaboratoriju Hrvatskog restauratorskog zavoda u Zagrebu što je izveo Mario Braun, sve u skladu s najnovijim dostignućima na ovom polju. Stratigrafska analiza uzoraka boje obavljena je u Firenzi, a boja je uzeta s rubnih dijelova slike. IR reflektografijom otkriven je crtež koji je bio u temelju slike, kako se pokazalo, "tanak i suh, lišen kratkih poteza".

- Carpacciova paleta korištena u izradi poliptiha sadrži boje karakteristične za njegovo razdoblje slikarstva, a one se pojavljuju i na ostalim slikama ovog umjetnika: olovna bijela, olovno-kositrova žuta, azurit, cinober, verdigris, crvena lakovna boja. Carpaccio je upotrebljavao zlatne listiće kao podlogu ornamentima na prednjoj strani postamenata sv. Stošije i sv. Šimuna - napominje autorica. Radile su

tijeku restauracije napali insekti koji su je jeli. Bili su to, primijetila je, zeleni insekti koji su nakon što su se najeli akvarela postajali crveni. Pokušala ih je sačuvati i poslala u Institut "Ruder Bošković" da joj otkriju o kakvim je organizmima riječ, no bez uspjeha.

U restauraciji su sudjelovali i istaknuti talijanski stručnjaci, među kojima i Stefano Scarpelli te Giovanni Marussich, specijalist za obradu drva iz Firence, koji je, kako nam kaže naša sugovornica, rodom iz Zadra, Arbanasa.

Slike Vittorea Carpaccia, inače, postižu visoke cijene na aukcijama. "Oplakivanje" je u Sotheby'su prodano za tri milijuna dolara. Za ovog se slikara kažu da je dao jednu od najboljih slika Venecije u njegovo doba, na vrhuncu svoje moći i bogatstva, a najpoznatiji je, osim po gradskim, i po religioznim prizorima, npr. legende o svetoj Uršuli. ❊